

В. П. Кодацький,
кандидат економічних наук,
м. Харків

ФІНАНСОВА Й ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА ШВЕЦІЇ

Постановка проблеми. Доходи цільових фондів, державного й місцевих бюджетів, соціально-економічний розвиток України, національне багатство, рівень життя населення нашої країни багато в чому залежить від функціонування фінансової й грошово-кредитної системи.

Одним з напрямів удосконалення функціонування фінансової й грошово-кредитної системи України є використання позитивного закордонного досвіду в цій галузі, а зокрема досвіду однієї з найрозвиненіших держав у світі — Швеції. Тому в сучасних умовах господарювання першорядне значення й особливу актуальність має узагальнення закордонного досвіду функціонування фінансової й грошово-кредитної системи, а зокрема досвіду Швеції, можливості використання його на Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення літературних джерел показує, що питання побудови фінансової й грошово-кредитної системи Швеції розглядалися у наукових працях Ю.Б. Горшкова, В.О. Данилова, А.Г. Занегіна, А.М. Звонової, Є.Ф. Жукова, О.І. Лаврушина, І.П. Мерзлякова, Л.В. Панової, В.І. Сидоренка, Є.П. Сичова та інших видатних учених-економістів. Але окремі питання побудови фінансової й грошово-кредитної системи Швеції досліджені мало. Названі проблеми потребують подальших досліджень і розробок, причому суттєвих.

Постановка завдання. У зв'язку з цим, завданням статті є вивчення шведського досвіду функціонування фінансової й грошово-кредитної системи, а також можливості його використання на Україні з метою суттєвого прискорення соціально-економічного розвитку держави, значного підвищення рівня життя українського народу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Швеція — держава в Північній Європі, у східній частині Скандинавського півострова, входить до Європейського Союзу з 1995 р. Територія — 450 тис. км². Населення — 9,2 млн. осіб (2005 рік). Високорозвинена індустріальна країна з інтенсивним і механізованим сільським господарством. Основні галузі промисловості — машинобудування (електротехніка, суднобудування), целюлозно-паперова й деревообробна, металургійна, видобувна. Швеція за рівнем соціального захисту населення посідає перше місце в світі

(згідно з однією з методик, за даними ООН). [3, с. 128]. Швеція, за даними експертів, вважається найбільш соціалістичною в світі країною.

Швеція відома в світі завдяки автомобілям «Вольво», телефонам «Еріксон», політиці нейтралітету, низьким рівнем безробіття, шведській моделі розвиненого соціалізму, Нобелівській премії (найпрестижніша премія за наукові досягнення в галузі фізики, хімії, медицини, економіки, літератури, а також розвитку дружби між народами). Грошова одиниця Швеції — шведська крона = 100 ере.

Фінансова система Швеції містить дві великі сфери: фінанси підприємств, організацій, установ; державні фінанси.

Важливим елементом і складовою частиною фінансової системи Швеції є фінанси політичних партій і фінанси профспілкових організацій. Найбільш відомими політичними партіями Швеції є Соціал-демократична робітничка партія Швеції, Помірна коаліційна партія, Партія центру, Народна партія, Християнсько-демократичний союз, Партія охорони навколишнього середовища. Найбільш відомими профспілковими організаціями Швеції є Центральне об'єднання профспілок Швеції, Центральна організація профспілкових службовців, Шведський кооперативний союз.

Управління фінансовою системою Швеції, яке є складовою частиною загального державного управління, в основному здійснюють такі установи:

1. Парламент Швеції (Ріксдаг).
2. Уряд Швеції.
3. Органи муніципального (місцевого) управління.

Парламент Швеції (Ріксдаг) обирається всенародним голосуванням на три роки. Він є вищим органом законодавчої влади, приймає закони в галузі фінансів, розробляє основні напрями бюджетної політики на бюджетний період, затверджує державний бюджет Швеції та вносить зміни до нього, контролюючи його виконання.

Ріксдаг обирає уряд і Прем'єр-Міністра Швеції. Уряд здійснює виконавчу владу. Король Швеції виконує в основному представницькі функції. Керівником держави є Прем'єр-Міністр.

Уряд Швеції здійснює проведення фінансової політики, організовує розроблення проекту закону про Державний бюджет Швеції, забезпечує його виконання (включаючи звіт по ньому).

Провідне місце в управлінні фінансами в системі органів виконавчої влади посідає Міністерство фінансів Швеції; на нього покладені завдання загального керівництва всією фінансовою системою держави.

Органи муніципального (місцевого) управління обираються всенародним голосуванням на три роки. Вони розроблюють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети, самостійно розпоряджаються їхніми коштами. Їм надано право випускати місцеві позики, лотереї та цінні папери, а також отримувати кредити в банківських установах.

Необхідно відзначити, що Швеція за рівнем муніципальних витрат у валовому внутрішньому продукті серед країн Європи посідає перше місце (в середньому за останні роки — 25,5%) [2, с. 148].

Цікавим є досвід проведення податкових реформ в Швеції (остання податкова реформа проходила в 90-х роках минулого століття).

Підготовка податкової реформи займала декілька років і на останньому етапі в основному велась в чотирьох спеціально створених комітетах, що займалися оподаткуванням доходів приватних осіб, доходів корпорацій, непрямими доходами і коригуванням податкової системи з врахуванням інфляції. У склад комітетів, крім учених і спеціалістів-практиків, були введені представники всіх політичних партій держави, які мали своїх депутатів в парламенті. Участь в роботі з підготовки проекту реформи представників різних політичних сил, а також інтенсивні консультації з профспілками, діловими колами, громадськими організаціями й місцевими органами влади забезпечили досягнення достатньо високого ступеня громадської згоди по основним положенням нової системи оподаткування. За задумом ініціаторів податкової реформи вона повинна стати важливою складовою частиною економічної й соціальної політики, що сприяє вирішенню проблем і поточного моменту, і довгострокового характеру.

Податкова реформа, яка проводилась в Швеції в 90-х роках минулого століття, мала на меті такі цілі:

1. Сприяти економічному зростанню й підвищенню національного добробуту за рахунок стимулювання трудової активності, підвищенню мобільності на ринку праці й капіталу.

2. Обмежити зростання споживання за рахунок позичених коштів і стимулювати накопичення.

3. Створити умови для зростання заробітної плати без значного збільшення інфляції.

4. Зменшити податковий тиск для всіх категорій працівників при збереженні загального обсягу надходжень у державний і місцеві бюджети, достатнього для підтримання високого рівня соціального захисту населення.

5. Створити умови для рівного оподаткування трудового доходу й різних видів доходів на капітал.

6. Обмежити можливості високооплачуваних верств населення ухилятися від сплати податків шляхом податкового планування й забезпечити однакове оподаткування осіб з різним рівнем доходів.

7. Гармонізувати національну податкову систему з податковими системами провідних країн Європи.

Грошово-кредитна система Швеції — це форма організації грошового обігу й кредитування, яка історично й законодавчо утворилася в цій країні.

Важливими атрибутами грошово-кредитної системи Швеції є

1. Найменування грошової одиниці.

2. Масштаб цін.

3. Форми грошей, що встановлені законодавчо й знаходяться в обігу.

4. Організація безготівкових розрахунків і порядок здійснення готівкового грошового обороту.

5. Державні структури, що регулюють грошовий обіг.

6. Комерційні банки.

7. Фінансово-кредитні установи.

Валютний контроль в Швеції здійснюється центральним банком. Усі поточні розрахунки резидентів і нерезидентів можуть без обмежень здійснюватися через уповноважені банки. Операції з золотом всередині країни не обмежені, експорт або імпорт золота може здійснюватися тільки з санкції центрального банку.

Грошово-кредитна система Швеції включає:

1. Швецький державний банк (Ріксбанк).

2. Комерційні банки.

3. Спеціальні кредитні інститути (ощадні й кооперативні банки, Швецький інвестиційний банк, кредитні фонди й компанії, іпотечні банки).

4. Фінансові товариства.

5. Страхові компанії.

6. Загальний пенсійний фонд.

Центральний банк країни — Швецький державний банк (Ріксбанк). Він функціонує з липня 1668 р. Організований як державний банк без права емісії грошей. Підпорядкований парламенту, який затверджує правління банку, за винятком голови, що призначається урядом. Правління знаходиться в Стокгольмі, відділення — у 23 містах.

Ріксбанк забезпечує випуск банкнот в обіг, встановлює курс шведської крони, здійснює управління валютними резервами й золотим запасом країни, контролює валютні операції, керує діяльністю клірингового центру, проводить грошово-кредитну й валютну політику уряду. Частіше використовує такі методи й засоби грошово-кредитної політики, як зміна облікової ставки, операції на відкритому ринку, регулюван-

ня рівня ліквідності банків і готівки в банківських установах.

Ріксбанк регулює обсяг кредиту й рівень відсоткових ставок в країні, здійснює управління частиною позик, одержаних державою. Цей банк підтримує тісні зв'язки з більшістю центральних і великих комерційних банків розвинених країн.

У 1968 р. Ріксбанк, який відзначив своє 300-ліття, заснував премію — пам'яті Альфреда Нобеля — у галузі економічних наук, зобов'язавшись щорічно перераховувати суму, яка дорівнює звичайній Нобелівській премії. Лауреат премії в галузі економіки щорічно обирається Швецькою королівською академією наук.

Комерційні банки Швеції в основному є приватними акціонерними інститутами. Уряд призначає керівників у центральні правління комерційних банків, а також їх регіональні й місцеві відділення (це є однією з форм контролю за їх діяльністю).

Найбільш відомі комерційні банки Швеції — «Скандінавіска еншільда банкен», «Свенска хандельсбанкен», «Нурдбанкен» (належить державі), «Ге-табанкен» [1, с. 55].

Основна діяльність комерційних банків традиційно пов'язана з обслуговуванням промисловості й торгівлі, але в останні роки вони також почали здійснювати кредитування житлового господарства (зокрема будівництва) і придбання побутової техніки.

Традиційна функція ощадних банків Швеції — залучення особистих внесків громадян. Капітал ощадних банків в основному складається з резервів, які формуються за рахунок поточних доходів. Вони тісно співробітничать і спільно володіють комерційним банком «Спарбанкернас банк», який є центральним банком для ощадбанків.

Ощадбанки Швеції надають довгострокові кредити головним чином для місцевого житлового будівництва, сільського господарства, невеликих промислових компаній і комун. Також в Швеції розвинена система поштово-ощадних кас.

Кооперативні банки Швеції є основою пірамідалної кредитної організації, яка діє в формі економічної асоціації. Їх капітал складається з членських внесків і накопичених прибутків. На чолі кооперативних банків стоїть центральний адміністративний орган — Федерація шведських кооперативних банків — і комерційний банк «Ферінгсбанкернас банк», центральний для кооперативних банків. Кооперативні банки Швеції обслуговують усі групи клієнтів.

Шведський державний інвестиційний банк здійснює кредитування експорту й промислових підприємств, які модернізуються. Мобілізує кошти шляхом розміщення облігацій і всередині країни, і за її межами.

Іпотечні банки в Швеції перебувають під державним контролем і займаються кредитуванням житлового будівництва, сільського господарства, суднобудування.

У 1962 р. комерційними банками Швеції й підприємствами створена організація за довгострокового кредитування шведського експорту. За фінансової підтримки держави її кредити надаються на умовах більш сприятливих, ніж ринкові.

Фінансові товариства в Швеції в основному належать банкам, деякі — продавцям товарів довгострокового користування. Основні сфери діяльності фінансових компаній — факторинг, лізинг, фінансування товарно-матеріальних запасів і споживчих товарів.

Завдяки широкому розповсюдженню страхових заощаджень в Швеції важливу роль на ринку капіталів відіграють страхові компанії. Значну частину залучених коштів вони інвестують у державні цінні папери.

Відповідно до програми додаткових службових пенсій, введеної в 1960 р., був створений Загальний пенсійний фонд, метою якого було відшкодування очікуваного скорочення заощаджень. Підприємці повинні робити внески в цей фонд за своїх працівників. Названий фонд має великий вплив на кредитну систему й ринок капіталів. Вільні залишки коштів фонду інвестуються в державні цінні папери, облігації кредитних установ і промислових компаній.

У Швеції створені також різноманітні державні кредитні фонди (зокрема промисловий фонд) для надання кредитів житловому будівництву, дрібним і середнім промисловим підприємствам.

Висновки, перспективи подальших досліджень і розробок. Із вищевикладеного зробимо такі висновки:

1. Фінансова система Швеції є складовою частиною загальної системи управління цією державою, яка, на наш погляд, є досконалою.

2. Грошово-кредитна система Швеції — це форма організації грошового обігу й кредитування, яка історично й законодавчо утворилася в цій країні.

3. На Україні доцільно використовувати шведський досвід: проведення податкових реформ; діяльності центрального банку, спеціальних кредитних інститутів, загального пенсійного фонду й фінансових товариств.

Подальші дослідження й розробки в галузі вивчення закордонного досвіду функціонування фінансової й грошово-кредитної системи, а зокрема досвіду Швеції, мають першорядне значення для збільшення доходів цільових фондів, державного й місцевих бюджетів, зростання національного багатства, прискорення соціально-економічного розвитку України, підвищення рівня життя нашого народу.

Література

1. **Данилов В. О.** Грошово-кредитні системи світу / В. О. Данилов // Гроші. — 2006. — № 11. — С. 52 — 56. 2. **Економічний** словник. — М. : Вік, 2004. — С. 147 — 155. 3. **Країни** світу. — М. : Політвидав, 2006. — С. 125 — 129. 4. **Фінансово-кредитний** словник. — М. : Фінанси і статистика, 1988. — С. 457 — 462.

Кодацький В. П. Фінансова й грошово-кредитна система Швеції

У статті розглядаються проблеми функціонування фінансової й грошово-кредитної системи Швеції — однієї з найбільш розвинених країн.

Ключові слова: фінансова система, грошово-кредитна система, бюджет.

Кодацкий В. П. Финансовая и денежно-кредитная система Швеции

В статье рассматриваются проблемы функционирования финансовой и денежно-кредитной системы Швеции, одной из наиболее процветающих стран.

Ключевые слова: финансовая система, денежно-кредитная система, бюджет.

Kodatsky V. P. Finansia and gold-credit system Sweden

The problems of functioning of the financial and money-and-credit system of Sweden are examined in the article, one of the most prosperous countries.

Key words: finansia system, gold-credit system, budget.

Отримано від автора 25.06.2009 р.

Прийнято до друку 30.09.2009 р.